

Zborul – un scandal

Chișinău

Cu două sau trei zile înainte de terminarea Festivalului de teatru One Man Show de la Chișinău (6-13 octombrie), Vladimir Cemortan, critic de teatru din Moldova, fost director al Teatrului Național din Chișinău, acum membru al juriului, a fost atacat, pe când se întorcea noaptea acasă, de câțiva ticăloși, lovit în cap cu ciomegele și jefuit. Omul a făcut comoție cerebrală și a intrat în spital fără să se știe dacă va mai ieși de acolo pe picioare. O seară mai târziu, ceilalți membri ai juriului – din care făceau parte un critic și director rus de festival de la Moscova, un critic slovac, doi directori de festivaluri polonezi, un regizor suedez, doi „de dincolo de Prut” și un „de dincoace de Prut” - dezbăteau ardent separația teoretică dintre „teatru”, „art performance” și „țârc” (sau țârc, pe leșește). De ce? Pentru că **Metamorfozele** lui Dan Puric trebuiau cumva penalizate și scoase din competiție. „Acesta nu e teatru” – dar ce e? E „performing art”. Ba e „țârc”. Ei și? Păi, suntem la un festival de teatru. Nu suntem cumva la un festival de One Man Show? Și-apoi, să vedem ce este teatrul, ce e „performing art” și ce va să zică țârc?! Și așa se constituie drama.

Avem de analizat aici două teme etern teatrale și, desigur, etern umane: 1. Cât de atent este teatrul (această artă vie etc., etc., etc.) la realitatea de la care pretinde că primește harul și temeiul existenței; 2. Cine sunt cei care administrează circulația și impunerea valorilor teatrale.

De fapt, festivalul ne oferise cel mai dramatic One Man Show și cel mai crud: cel al lui Vladimir Cemortan. Un One Man Show exemplar pentru destinul lor, pentru destinul nostru, pentru destinul celorlalți. Într-o țară săracă, bântuită de *racheți*, festivalul trebuia să continue... cu orice preț. Cultura indiferenței față de celălalt are rădăcini adânci aici, pe la noi. În schimb, micul adevăr despre categorii, secțiuni, criterii de selecție... – tot acest harnașament al civilizației, nu-i așa, și al carierei birocratice trebuie cărat mai departe fără ezitare. Mă așteptam ca festivalul să se întreprună, lumea teatrală să se ridice

cumva, sau pur și simplu să amuțească în fața celui mai emoționant „teatru”, „performing art” sau „țârc” care i-a fost dat. Însă nu! Breasla criticilor (singur, regizorul suedez, Jurek Sawka, a reclamat ridicolul tragic) și cea a *pesonajelor-cheie-din-rețeaua-de-festivaluri* au avut de rezolvat în continuare probleme grave, insurmontabile sau surmontabile numai prin decizii radicale, de birocrăție teatrală, cum ar fi: cât de „teatru” e

doamne, directoare de festivaluri sau pur și simplu neveste, și să intre în iureșul polemic cu pasiune, cu emoție, cu vibrație.

S-au detașat de acest țerc... criticul Larisa Turea, regizorul și directorul de teatru Titus Jucov (ambii, din Basarabia) și prietenul Sawka, mai sus amintit.

Am pomenit episodul ca să vedem că nu suntem singuri, că mai există ființe vii în spațiu. Iar experiența pe

Monique Schnyder în *Pagliaccia*

teatrul lui Dan Puric și dacă intră în competiție; în ce măsură Maia Morgenstern a încălcat regula festivalului (un singur actor în scenă) prezentând **Chirița an voiaj**, spectacol în care „beneficiază” de sprijinul câtorva sporadice intervenții dramatice ale Doreinei Crișan Rusu; dacă rămâne în concurs un actor cu școală nu de actorie, ci de regie de film; în ce măsură ar trebui privilegiate spectacolele „cu mesaj” față de cele fără mesaj ș.c.l.

În tot acest timp, criticul rus, în poziția președintelui juriului, explica tuturor, printr-un elocvent balans vertical al capului, stimulând complicitatea la „mesaj” a conlocutorului, cât de necesare sunt aceste dezbateri pentru propășirea culturii teatrale în veac.

Pentru ca, la sfârșitul deliberărilor juridictibeloase, chiar înainte de decizia ultimă, să năvălească în calea scrupuloșilor birocrăți un pâlcc de

care am trăit-o a fost una dintre cele mai pasionante.

Dar nu numai prin derizoriul relatat adineauri. În festivalul acesta a cântărit cel mai mult generozitatea și noblețea umană a lui Dumitru Fusu, actor deja legendar al teatrului basarabean. Ca director al festivalului, el și-a întâmpinat oaspeții actori, la finalul fiecărui spectacol, chiar pe scenă, în fața publicului, găsim de fiecare dată un sâmbure de interes sau măcar de iluzie în efortul protagoniștilor, indiferent de calitatea momentului teatral consumat sau de reacțiile uneori reținute ale publicului... Apoi, deschiderea directorului-selecționeer față de varietatea modalităților teatrale, cultura cuprinzătoare, cunoașterea prezentului teatral din spațiul culturilor de influență rusească dar și din Europa occidentală, toate acestea au conferit festivalului o anvergură reală. Într-adevăr, prezențele unor actori precum

Monique Schnyder din Elveția (teatru de gest și pantomimă), Martin Borkiewicz din Polonia (cu o dramatizare după **Doctor Faustus** de Thomas Mann), Irina Serebrovskaia din Rusia (cu o scurtă antologie de singurătăți feminine din dramaturgia universală), Günter Staniewski din Germania (ingenios constructor de teatru de păpuși), Johannes Zeiler din Austria (happening), Dan Puric, Maia Morgenstern pot da greutate oricărui festival de acest gen.

Personal, am fost entuziasmat de performanța actorului polonez, de forța expresionistă prin care Martin Borkiewicz a încărcat decupajul dramatic din **Doctor Faustus**, de happening-ul lui Johannes Zeiler – moment de curaj și exhibiție periculoasă a unui nebun oferindu-și propria fragilitate unui public care-l urmărește așezat la masă, securizat, așteptând în secret să primească de mâncare, ceea ce se va și întâmpla –, de teatrul de gest al lui Monique Schnyder și nelimitata fantezie corporală datorată calităților ei acrobatică. Iar momentul de vârf l-a oferit Dan Puric. Și n-a fost limba română în joc... Aviditatea publicului moldovean de a se întâlni cu mari actori din România, de a savura limpezimea limbii (nu totdeauna pervertită) de dincoace de Prut s-a transformat în emoția pură comunicată de un spec-

tacol mut, de gest, **Metamorfoze**, un *one man show* de virtuozitate și de spirit - în regim de exclusivitate pentru actorul român. Pantomimă, step, acroșuri spontane la reacțiile neașteptate ale publicului, **Metamorfozele** lui Dan Puric rescriu poetic semnele care compun firescul existenței, într-o suită de scene pe care actorul n-a încheiat-o. Dintre cele 40 de spectacole de pe trei continente prezente în festival, **Metamorfozele** au produs publicului cea mai vie emoție. Dan Puric a primit Trofeul Festivalului (o statueta suflată cu aur), alături de Martin Borkiewicz și Irina Serebrovskaia, iar Dumitru Fusu l-a întâmpinat pe Dan Puric, la sfârșitul reprezentației, pe scenă, avertizând publicul: „Vedeți ce poate face un român când... tace?”

Cât despre Maia Morgenstern, pentru că ea a comis infracțiunea de a schimba trei replici de-a lungul întregului spectacol cu Dorina Crișan Rusu, n-a putut primi decât un premiu acordat de o instanță din afara juriului, din partea UNITEM-ului, dacă nu mă înșel, sau a Ministerului Culturii, un splendid covor moldovenesc.

Lăsând însă la o parte acest grup minoritar de performanțe cărora ediția a II-a a festivalului le datorează un nivel demn de stimă, trebuie constatat uriașul loc comun care sufocă aproape întreg restul: zborul,

doamnelor și domnilor, un scandal! Statistic vorbind (pentru că tot îi bârfeam pe birocrății teatrului de pre-turindeni), pentru un recital dramatic, un actor își va alege într-un procentaj de aproximativ 88% tema zborului. Nevoia de libertate, de desprindere... Nevoia de a visa... Nevoia de a fi ca o pasăre... Setea de țăriile cerului... Neapărat flic-flacul din *poigné*, cu palmele sugerând zborul... Neapărat zbaterea neputincioasă și tragică a brațelor într-un zbor imaginar... Dar, din acest 88%, vreo 50% indică o alegere nedeliberată; de fapt nici nu e vorba despre o alegere, ci pur și simplu despre un act de minim instinct artistic, o tentație imediată și previzibilă, aparent ușor de realizat și cu „mesaj” inclus. Relația claustrare – libertate; tiranie – revoltă; singurătate – evadare etc., etc. Pentru că, după cum bine se știe (la teatru se învață asta cu prisosință), lumea în care trăim nu e bine făcută, e rău făcută, e plină de ghinioane și tristeți, iar noi, oamenii, am vrea să fim păsări și să zburăm. De fiecare dată ceva ne ține la sol (minor): trupul, societatea (dezumanizată, degenerată ș.cl.), tirania. Pe când, ce ciudat, libertatea ne-o anulează chiar *năzuința* noastră de a fi liberi.

Sebastian-Vlad Popa

A șaptea Kafana (Chișinău)

